

■ УДК 784.071.2 (477)МИШУГА О.

А. В. Гурина, кандидат мистецтвознавства, доцент, Харківська державна академія культури, м. Харків

А. Г. Борисенко, керівник дитячого хору в християнському храмі, м. Харків

ШКОЛА ОЛЕКСАНДРА МИШУГИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Вокальна школа як складова вокальної культури потребує наукового осмислення. Проте існуючі дослідження вокального мистецтва не виявляють специфіки цього явища як механізму дії вокальної школи. Наведено огляд публікацій, у яких досліджено категорію школи. Визначено, що поняття «школа» є багатозначним і належить до двох сфер духовно-практичної діяльності — педагогічної і виконавської. Проаналізовано метод виховання співаків. Виявлено систему положень, які і є практичною основою вокальної школи О. Мишуги. Сформульовано висновки, які обґрунтовують систему Маєстро як Школу.

Ключові слова: виховання співака, школа Мишуги, українська вокальна культура.

А. В. Гурина, кандидат искусствоведения, доцент, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

А. Г. Борисенко, руководитель детского хора в христианском храме, г. Харьков

ШКОЛА АЛЕКСАНДРА МИШУГИ В ИСТОРИИ УКРАИНСКОЙ ВОКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Вокальная школа как составляющая вокальной культуры нуждается в научной осмыслении. Но существующие исследования вокального искусства не выявляют специфики этого явления как механизма действия вокальной школы. Приведен обзор публикаций, в которых исследуется категория школы. Определено, что понятие «школа» является многозначным и относится к двум сферам духовно-практической деятельности — педагогической и исполнительской. Проанализирован метод воспитания певцов. Виявлено систему положений, которые и составляют практическую основу вокальной школы А. Мишуги. Сделаны выводы, которые обосновывают систему Маєстро как Школу.

Ключевые слова: воспитание певца, школа Мишуги, украинская вокальная культура.

A. V. Hurina, Candidate of Art Criticism, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

A. H. Borysenko, Head of a Children's Choir in the Christian Church, Kharkiv

OLEKSANDR MYSHUHA'S SCHOOL IN THE HISTORY OF UKRAINIAN VOCAL CULTURE

Vocal school as an integral part of vocal culture requires thorough understanding. The available studies of vocal art do not reveal the specific features of this phenomenon as an action mechanism of the vocal school. The article attempts to provide an overview of publications that study the school category. It is determined that the term "school" is multivocal and belongs to two areas of spiritual and practical activities — pedagogical and performing. The author analyzes O. Mishuha's methods of singer training. The paper explains the main points that make up the practical framework O. Mishuha's vocal school. Conclusions are drawn that substantiate Maestro's system as a school. In the present paper the school category serves as the method used to study O. Mishuha's creative work.

Key words: singer training, O. Mishuha's school, Ukrainian vocal culture.

Постановка проблеми. Українське вокальне мистецтво широко відоме у світі. Талановиті вітчизняні виконавці є гордістю України. Проте існуючі дослідження вокального мистецтва не виявляють сутності вокальної школи як явища культури. За допомогою аналізу виконавської та вокально-педагогічної діяльності видатних особистостей можна виявити особливий ракурс історії вітчизняного вокального мистецтва, механізми створення і функціонування вокальної школи. Значною мірою це стосується життєтворчості відомого українського оперного співака, видатного вокального педагога Олександра Пилиповича Мишуги (1855–1922) та його учнів. На відміну від багатьох педагогів-сучасників, О. Мишуга навчав не інтуїтивно, за принципом наочності, а спрямовував свої зусилля на створення та поширення своєї системи постановки голосу — вокальної школи, яку розробив на науковому підґрунті.

Діяльність Маєстро висвітлена в популярних, документальних, мемуарних розвідках, однак дотепер не розглядалася в аспекті механізмів створення вокальної школи. На початку XXI ст. вокальна школа як складова вокальної культури потребує наукового осмислення, висвітлення її універсальних принципів.

Мета статті — виявити та осмислити основні принципи вокальної школи О. Мишуги.

Школа передбачає наявність єдиного інструменту пізнання, програми, під якими розуміється напрацьована система нормативів, що містить як первинні компоненти виконавської діяльності, так

і художні завдання. Одним із головних завдань школи є набуття необхідного комплексу професійних навичок та вмінь. Поняття «школа» належить до двох сфер духовно-практичної діяльності — педагогічної (навчальний заклад, посібник) і художньої (сукупність творчих принципів) [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. «Школа» є багатозначним поняттям, тому дослідники, виконавці, педагоги вкладають різні смисли, пов'язуючи їх з двома сферами духовно-практичної діяльності — педагогічної та виконавської. Це комплекс професійних навичок і вмінь, необхідний у творчій роботі. Наукового осмислення категорія «школа» набула в працях Ж. Дедусенко [2; 3], М. Конової [5], В. Сумарокової [8] та ін.

Школа виявляє феноменологічні властивості лише в тому разі, коли програму «лідера» (учителя) приймає колектив. Ж. Дедусенко надає таке визначення: виконавська школа — це тип діа-синхронічного колективу, реально чи віртуально існуючої спільності суб'єктів, члени якого об'єднані за двома ознаками: 1) спільністю виконавської моделі; 2) рольовими функціями вчителя та учня [2, с. 164].

Вокальна школа у вузькому розумінні — це сукупність вокально-технічних засобів, що забезпечують високий рівень виконавства. Школа як напрям музичного мистецтва найчастіше аналізується через особистий досвід, практику інституцій, а також загальну традицію національної культури.

Безпосереднє вокальне втілення — особистісне і навіть сольне за способом подання — завжди ґрунтується на наявному досвіді виконавської діяльності, яка виникає завдяки зусиллям N-суб'єктів. Їх спілкування відбувається декількома методами, серед яких виокремлюють реальний (прямий) і віртуальний (опосередкований) способи контакту. Відповідно, колектив у виконавстві існує як реальна співдружність та віртуальна спільність, між членами якої постійно відбувається різний інформаційний обмін. У результаті формується система нормативів, за якими здійснюється як саме вокальне втілення, так і ті алгоритми, що визначають виконавську діяльність, методи опанування характерних для неї прийомів.

Систему нормативів, у межах якої формується виконавський колектив, називають виконавською моделлю [3, с. 9]. Виконавська модель є в школі не лише еталоном досконалого співу, але й предметом, що передається по «естафеті знань», тобто передбачає індивідуальні для певної школи методики опанування цього еталона.

Одна з функцій школи полягає в способах передавання досвіду, що набувається в системі «учитель-учень». Учитель немов персоніфікує спадок соціуму, є носієм знання і непорушним авторитетом.

Ступінь довіри учня до педагога визначає і його довіру до існуючої традиції, її прийняття чи неприйняття як власного надбання. Тому процес успадкування в цьому процесі постає в предметній, найбуквальнішій формі і завжди емоційно забарвлений.

На думку М. Кононової «музично-виконавська школа є носієм високої традиції, а також тих механізмів, які забезпечують передачу традицій в усній формі або на практиці. Найвищим досягненням музично-виконавської школи, її здобуттям, кінцевим результатом і, водночас, носієм традиції є виконавець, котрий, реалізуючи традиції на практиці, створюючи виконавські моделі, формує у своїй творчості актуальні для того чи іншого історичного періоду виконавські еталони» [5].

Музично-виконавська школа — явище, що існує в межах тієї чи іншої культурно-історичної епохи, тісно пов'язане з її історичною концепцією.

Практичний педагогічний досвід, який узагальнено в працях фахівців, свідчить про те, що серед проблем вокально-виконавського процесу важливого значення завжди надавалося таким аспектам, як техніка постановки голосу з фізіологічної точки зору.

Аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що у вокально-педагогічній практиці достатньо часто використовують емпіричні методи вокального розвитку без належного наукового підґрунтя, існують розбіжності між традиційними методами роботи.

Отже, музично-виконавська школа як феномен — складне, багатофункціональне явище сучасної професійної практики, яке активно досліджують у теорії виконавського мистецтва.

Школа в контексті культури — один із механізмів перетворення ідеальної світоглядної моделі «на систему нормативних технологій і оціночних критеріїв». Тому вона має здатність адаптації до нових умов існування. Нормативи набувають значення цінності. Школа є саморегулюючою системою, яка забезпечує внутрішню єдність специфічної форми діяльності — виконавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українська вокальна школа — це історичне явище. Формування її методичних засад відбувалося під впливом складних історичних, соціокультурних подій.

Методичні принципи кожного педагога формуються на основі тієї школи, у якій відбувається становлення співака, а потому — артистичного життя. Принципи, закладені професором В. Висоцьким, були основою педагогічної діяльності О. Мишуги. Багато чого в цій діяльності здобуто Філіппі-Мишугою особисто з власного творчого досвіду, а також зі спілкування з іншими педагогами.

О. Мишуга — перший в Україні, хто намагався вивести вокальну педагогіку зі сфери втаємниченості, емпіричного досвіду чи секретів кожного вокаліста. Для того часу науковий підхід Маєстро до виховання голосу став справжньою революцією. Він вивчав суміжні науки: анатомію, фізіологію, акустику, психологію, логіку, естетику, педагогіку.

О. П. Мишуга, створивши свій власний метод виховання співака, прагнув передавати його не лише на практиці — він, як свідчать сучасники, писав підручник польською мовою. Чи завершив Маєстро свої записи — невідомо, оскільки зберігся небагато його нотаток. Значною мірою відновити систему виховання голосу О. Мишуги допомагають спогади його учнів. «Мій спосіб науки співу спирається на цілком нову систему, яку я сам видумав: спів — то продовжені склади мови, всі слова треба виразно вимовляти одним неперервним звуком, а голос повинен опиратися в одній і тій самій точці при переміні голосівок. Так резонансова точка знаходиться в щіліні між двома верхніми передніми зубами, тут за допомогою носового резонансу голос дзвенить найприємніше. Усі слова треба укладати перед кінцем язика і верхніми зубами, а ніколи не допускати вимови складів і слів на корінь язика!» [7, с. 279].

Науковий підхід О. Мишуги мав такі положення.

Спів — це продовжена мова. Вокальна школа Мишуги базується на положенні про спів як продовжену мову. Згідно з ним, щоб правильно співати, слід спочатку навчитися виразно вимовляти голосні, а також їх сполучення з приголосними, склади, і потім — слова та речення. «Слово — мета, а звук — лише засіб», — зазначав Маєстро, зосереджуючи увагу на виробленні чіткої дикції та виразного фразування. Навчання О. Мишуга починав не зі співу, а з мовлення.

Резонансовий пункт. Основну роль у формуванні правильного красивого звучання голосу, тембру і його вдосконаленні О. Мишуга приділяв резонуванню голосу в ділянці «маски». Уміння використовувати «маску» надає голосу сили, звучності. Значна увага приділяється саме пошукам «маски». Гучності голосу не можна досягти натиском, форсуванням. «Резонатори утворюють широкий, повний звук» [7, с. 283]. Вимовляти, співати всі голосні слід не на горлі, а в позиції звука — резонансовому пункті, тобто біля верхніх передніх зубів. Перший склад будь-якого слова слід артикулювати, розкривши рот на висоту першого суглоба вказівного пальця, а наступні склади долучати до першого в тій самій позиції, сполучаючи їх *legato* на губах. Щоб уявити, де має звучати голос, голосна і де потрібно вимовляти склади, слова, перед початком співу, необхідно прикусити верхніми

зубами нижню губу. Між цими двома точками слід укласти звук, перенесений з верхніх резонаторів, маски.

Поняття правильного тону і музично-вокального слуху. О. Мишуга перший обґрунтував поняття вокально правильного тону й музично-вокального слуху: можна співати точно з музичного погляду і фальшиво з вокальної точки зору. Так само можна, на його думку, добре знати типи голосів, чути інтонаційний фальш і не вміти відрізнити правильного звука від неправильного щодо тембральної якості. Музично-вокальний слух — це вміння відчувати звуковисотну відмінність, фальш у розумінні тембрального забарвлення голосу. Природний музичний слух має майже кожна людина, — вокальний необхідно розвивати.

Процес навчання в класі професора О. Мишуги на початку був повільним. Іноді місяцями маестро «тримав» учня на трьох-чотирьох звуках, романсів та арій не виконували, поки не знаходили правильний тон на середині діапазону, доки учень не відчув «резонансової точки».

О. Мишуга вважав: для того, щоб отримати якісний тон, необхідно правильно атакувати звук. Зі спогадів його учнів відомо, що маестро вимагав м'якої атаки, не дозволяв твердої («coup de glotte») та придихальної атаки. Навчав «вслухатися у свій голос», тобто подумки уявити спочатку правильний звук, а потому атакувати. Атака звука має бути впевненою, рішучою.

Вокальне дихання. Щоб навчитися правильно вдихати повними грудьми, слід тренуватися дихати при розведених у сторони руках. У такому положенні набрати стільки повітря, стільки можуть умістити легені, потім на кілька секунд затримати його, залишаючи грудну клітку розширеною, і лише після цього починати процес видихання, опускаючи руки. Систематично повторюючи цей прийом, звикаємо до такого способу дихання і при опущених руках.

Важливим фактором дихання є грудно-черевна перетинка, тобто діафрагма, яка відділяє грудну порожнину від черевної. Діафрагма має властивість еластично скорочуватися і розтягуватися. При вдиханні вона розтягується, а при видиханні — скорочується. Отже, під час наповнення легень повітрям діафрагма, розширюючись, одноразово опускається, ніби збільшуючи живіт. Грудна клітка теж розширюється, особливо нижня її частина, що й викликає помилкову уяву черевного дихання, про яке говорять і навіть пишуть деякі співаки і лікарі.

Особливості прийомів розспівування. На думку Маестро, розспівування доцільно починати із закритим ротом, морморандо, спрямовуючи вокально-дихальну енергію, звуковий струмінь у резонатори, але при закритих (легко) губах і зубах. Повторюючи цю вправу при

певному обсягу нот діапазону й уважно вслухаючись у своєрідність цього звучання, слід намагатися запам'ятати його місце і позицію. Після цього — співати так само, але з відкритим ротом, спрямовуючи видих, звук через носовий прохід, зближаючи корінь язика з м'яким піднебінням. При першому і другому способах співу вимовляти голосні неможливо, але їх обов'язково потрібно навчитися формувати подумки. Далі слід переходити до нормального співу, але місце, позицію звучання голосу необхідно залишити ту саму — високу.

Виховання свідомого ставлення до процесу формування голосу. О. Мишуга, як свідчать учні, завжди намагався навчити кожного з них найкращого звучання голосу, знайти справжній природний тембр, що йому доволі швидко вдавалося. Значну увагу він приділяв теорії вокалу, вивченню анатомії горла, голови, будови голосового апарату. Суто теоретичні пояснення завжди ілюстрував малюнками, діаграмами, макетами, спеціально для цього створеними, що сприяло кращим сприйняттю і засвоєнню матеріалу. Маєстро вимагав серйозного ставлення до його науки, співу загалом [6].

Специфіка роботи над творами. Метод О. Мишуги відрізняється від принципів інших вокальних педагогів тим, що твори, зазвичай, співали без супроводу. Робота відбувалася таким чином: педагог задавав на роялі тон і учень співав увесь твір без супроводу — починаючи від пісні і завершуючи оперною арією. Маєстро сидів біля інструмента, диригував і висловлював відповідні зауваження. Із супроводом фортепіано художні твори співали лише на іспитах у середині й кінці навчального року.

Таким чином, метод є продуманою й узгодженою системою положень: відчуття «резонансового пункту»; поняття правильного тону; опора дихання; виховання музично-вокального слуху; виховання свідомого ставлення до процесу формування голосу; особливості прийомів розспівування; специфіка роботи над творами.

Продовжуючи справу видатного вчителя, М. Микиша та М. Донець-Тессейр, дотримуючи системи О. Мишуги, творчо розвинули його метод виховання голосу співака в нових умовах вітчизняної культури. Свій досвід вони виклали в наукових публікаціях.

За роки педагогічної діяльності О. Мишуга виховав цілу плеяду відомих співаків, котрі працювали не лише в Україні та Росії, а й Польщі, Німеччині, Чехословаччині: М. Микиша, А. Любич-Парахоняк, С. Мирович, М. Донець-Тессейр. У Польщі його учнями були відомі виконавиці, зокрема С. Забелло.

Систему Маєстро більше ста років застосовують вокалісти-викладачі. Від учителя до учнів передається цінний здобуток — традиція вокальної школи О. Мишуги.

Висновки. Базуючись на думці одного з дослідників виконавської школи [4], можна обґрунтувати успішне функціонування такого явища культури, як «Школа Мишуги», наведеною системою позицій.

1. Наявність лідера. Олександр Філіппі-Мишуга як лідер виконав історичну місію — створив науково обґрунтований метод виховання голосу співака, сам його використовував — був неперевершеним виконавцем партій ліричного тенора в оперному репертуарі; створив виконавську і вокально-педагогічну школу — виховав послідовників свого методу — вокалістів-виконавців та вокальних педагогів, визначив напрям її подальшого розвитку.

2. Історико-географічний та часовий фактор і метод запозичення. О. Мишугу як митця сформувало середовище — Західна Україна другої половини XIX ст.; навчання вокалу у Львівській консерваторії в класі професора В. Висоцького, котрий був вихованцем італійської вокальної школи, навчався в знаменитого Ф. Ламперті, у Мілані в професора Джованні; з величезним успіхом співав у різних містах Італії, Відні, Парижі, Лондоні, а також Петербурзі, Києві, Харкові; викладав спів у Варшаві, Стокгольмі, Києві. Саме в Західній Європі відповідно до історичного розвитку мистецтва *bell canto* склалася вокальна система виховання голосу співака і від другої половини XIX ст. до сучасності існує однорегістровий академічний спів, що змінив дворівневий у XVII–XVIII ст. (О. Стахевич). Тобто регіональна школа О. Мишуги є продовженням традицій західноєвропейських мистецьких напрямів та вокальних шкіл.

3. Стан наукового обґрунтування. Мистецьке явище можна визначити поняттям «школа», якщо його діяльність підкріплена певними публікаціями. Співак зі світовим ім'ям, видатний вокальний педагог О. Мишуга є одним із перших, хто створив наукову основу виховання голосу співака. Залишилися записи самого Маестро та його учнів з описами методу виховання голосу співака. Свій метод О. Мишуга викладав на лекціях як в Україні, так і за її межами. Метод О. Мишуги використовували його численні учні, зокрема М. Е. Донець-Тессейр та М. Микиша, котрі опублікували статті та книгу М. Микиші «Практичні основи вокального мистецтва» (Київ, 1971).

4. Рівень результативності. Вектор впливу. Школа О. Мишуги виховала багатьох вокалістів-виконавців і вокальних педагогів в Україні та Польщі. Школа формує у своєму розвитку продовжувачів традицій у виконавській та вокально-педагогічній сферах у системі «вчитель-учень».

На основі наукової концепції М. Кагана, згідно з якою мистецтво — це самопізнання культури, можна визначити Школу О. Мишуги як самопізнання вітчизняної вокальної культури. Як і будь-якій

культури, українській вокальній культурі притаманний комплекс абсолютних цінностей, які створюють смислову наповненість мистецтва. Такими цінностями є система закономірностей Школи О. Мишуги у сфері виховання голосу співака.

Перспективи дослідження. Використовуючи категорію школи як інструмент аналізу творчої діяльності, у подальшому планується виявити й обґрунтувати здобутки української школи співу взагалі, проаналізувавши, зокрема, інші видатні постаті у вітчизняній вокальній культурі.

Список використаних джерел

1. Головащенко М. О. Мишуга / М. Головащенко. — Київ : Муз. Україна, 1971. — 198 с.
2. Дедусенко Ж. Школа в системі культури / Ж. Дедусенко // *Культура України*. — Вип. 6. — Харків : ХДАК, 2000. — С. 163–171.
3. Дедусенко Ж. Школа як умова і спосіб існування виконавської традиції / Ж. Дедусенко // *Феномен школи в музично-виконавському мистецтві : тези міжнар. наук.-теорет. конф.* — Київ, 2005. — С. 9–10.
4. Зотов Д. І. До визначення поняття «школа гри на саксофоні» / Д. І. Зотов // *Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 22–23 квіт. 2015 р.* — Харків : ХДАК, 2015. — С. 99–100.
5. Кононова М. Роль виконавських шкіл у формуванні музично-виконавського стильового еталону / М. Кононова // *Феномен школи в музично-виконавському мистецтві : тези міжнар. наук.-теорет. конф.* — ВАТ «Волин. обл. друк», 2005. — С. 50–51.
6. Микиша М. В. Практичні основи вокального мистецтва / М. В. Микиша. — Київ : Музична Україна, 1971. — 90 с.
7. Олександр Мишуга — король тенорів / Автор-упорядник М. Головащенко. — Київ : Муз. Україна, 2004. — 640 с.
8. Сумарокова В. Исполнительская школа : традиция, метод, методика / В. Сумарокова // *Феномен школи в музично-виконавському мистецтві / Тези міжнародної науково-теоретичної конференції НМАУ*. — Київ, 2005. — С. 7–9.
9. Царук С. Вокальна школа укр. професора О. Мишуги / С. Царук // *Укр. культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук. пр. Рівн. держ. гум. ун-ту: у 2-х т.* — Рівне : РДГУ, 2013. — Вип. 18. — Т.2. — С. 153–160.

References

1. Holovashchenko M. O. Myshuha / M. Holovashchenko. K. : Muzychna Ukraina, 1971. — 198 s.
2. Dedusenko Zh. Shkola v systemi kultury / Zh. Dedusenko // *Kultura Ukrainy*. — Vyr.6. — Kharkiv : KhDAK, 2000. — S. 163 — 171

3. Dedusenko Zh. Shkola yak umova i sposib isnuvannia vykonavskoi tradytsii / Zh. Dedusenko // Fenomen shkoly v muzychno-vykonavskomu mystetstvi / Tezy Mizhnar. naukovo-teoretychnoi konf. — Kyiv : 2005. — S. 9 — 10.
4. Zotov D.I. Do vyznachennia poniattia «shkola hry na saksofoni» / D.I. Zotov // Kultura ta informatsiine suspilstvo XXIstolittia. Materialy vseukrainskoi naukovo-teoretychnoi konferentsii molodykh uchenykh 22 — 23 kvitsia 2015 r. — Kharkiv, KhDAK, 2015. — S.99 — 100.
5. Kononova M. Rol vykonavskykh shkil u formuvanni muzychno-vykonavskoho styloвого etalonu / M. Kononova // Fenomen shkoly v muzychno-vykonavskomu mystetstvi :tezy mizhnar. Nauk.-teoret. konf. — VAT «Volyn. obl. druk», 2005. — S.50 — 51.
6. Mykysha M. V. Praktychni osnovy vokalnogo mystetstva / M. V. Mykysha. — Kyiv : Muzychna Ukraina, 1971. — 90 s.
7. Oleksandr Myshuha — korol tenoriv / Avtor-uporiadnyk M. Holovoshchenko. — Kyiv : Muzychna Ukraina, 2004. — 640 s.
8. Sumarokova V. Ispolnitelskaya shkola : traditsiya. metod. metodika / V. Sumarokova / Fenomen shkoly v muzychno-vykonavskomu mystetstvi / Tezy mizhnarodnoi naukovo-teoretychnoi konferentsii NMAU. — Kyiv, 2005. S. 7–9.
9. Tsaruk S. Vokalna shkola ukr. profesora O. Myshuhy / S. Tsaruk // Ukr. kultura : mynule, suchasne, shliakhy rozvytku : Zb. nauk. prats Rivnenskoho derzh. hum. un-tu u 2kh t. — Rivne : RDHU, 2013. — Vyp. 18. — T.2. — S. 153 — 160.

■ UDC 784.071.2 (477)МИШУГА О.

A. V. Hurina, Candidate of Art Criticism, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

A. H. Borysenko, Head of a Children's Choir in the Christian Church, Kharkiv

OLEKSANDR MYSHUHA'S SCHOOL IN THE HISTORY OF UKRAINIAN VOCAL CULTURE

The aim of the paper is to give an interpretation of the main points of O. Mishuha's vocal school.

Research Methodology. The article attempts to provide an overview of publications that study the school category. The study investigates this issue by examining a set of general scientific and special methods, and the approaches of historical and theoretical musicology, i.e.: historical, culturological, and logical and analytical methods.

Results. The author analyzes O. Mishuha's methods of singer training. The paper explains the main points that make up the practical framework O. Mishuha's vocal school. The study demonstrates that the successful functioning of such cultural phenomenon as "O. Mishuha's School" is substantiated by the following system of items:

1. The presence of the leader. O. Mishuha as a leader fulfilled the historic mission. He created and used himself a scientifically valid education system of a singer's voice, a performing and vocal and pedagogical school and thereby established the trend of its further development.

2. Historical and geographical and temporal factor; the assimilation method. The surroundings matured O. Mishuha: Western Ukraine of the latter half of the 19th century, studying at the Lviv Music Conservatory, as well as in Milan, the successful performance in many cities of Western Europe, where, in accordance with the historical development of bell canto art of the latter half of the 19th century till the modern era, there is a single-registered academic singing. Thus, O. Mishuha's Regional School is the continuation of the traditions of Western European vocal school.

3. The status of the scientific rationale. The phenomenon of art can be defined by the concept of "school" having certain publications. O. Mishuha is regarded as one of the first who gave scientific credence to the vocal and pedagogical process. There have been left disciplined inquiries by Maestro himself and his followers Mariia Eduardivna Donets-Tesseir and Mykhailo Venedyktovych Mykysha. They published articles and a book "Practical Foundations of Vocal Art".

4. The performance level. The influence vector. O. Mishuha's School has raised many vocalists-performers and vocal teachers in Ukraine and Poland, guides the followers of its traditions in the system "teacher-student". The study has enabled to define O. Mishuha's School as self-actualization of the national vocal culture which is inherent in the complex of absolute values. These values are the system of common factors by O. Mishuha's School.

Novelty. In the present paper the school category serves as the method used to study O. Mishuha's creative work. It is determined that the term "school" is multivocal and belongs to two areas of spiritual and practical activities — pedagogical and performing. Conclusions are drawn that substantiate Maestro's system as a school.

The practical significance. The material in this article can be used in performing and pedagogical practices as well as the findings can be applied in new developments of this scientific thought.

Key words: singer training, O. Mishuha's school, Ukrainian vocal culture.

Надійшла до редколегії 23.02.2016 р.